



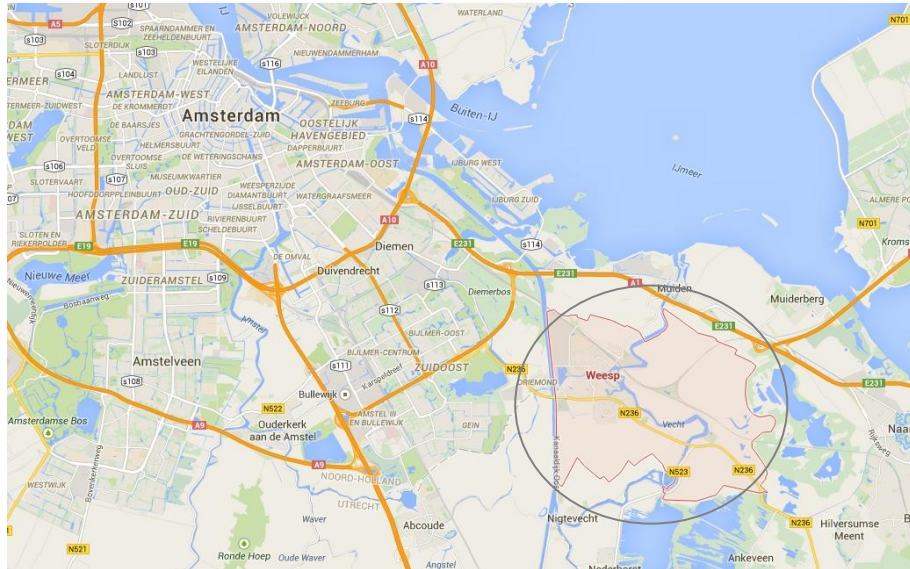
HYLKEMA
CONSULTANTS

**BOUWHISTORISCHE VERKENNING, AANVULLING
St. LAURENTIUSKERK te WEESP**



Inhoud

Hoofdstuk 1	Inleiding	5
1.1	Algemene gegevens	5
1.2	Plan van Onderzoek	5
Hoofdstuk 2	Bouwgeschiedenis	7
2.1	Stedenbouwkundige ontstaansgeschiedenis	7
2.2	Bouwgeschiedenis	7
2.3	Verbouwing/restauratie	9
Hoofdstuk 3	Bouwhistorische beschrijving	11
3.1	Context/situering	11
3.2	Bouwmassa/structuur	11
3.3	Constructie	11
3.4	Exterieur	11
3.5	Interieur	13
3.6	Tuin	13
Hoofdstuk 4	Waardestelling	15
4.1	Inleiding	15
4.2	Interne waardestelling	15
4.2.1	Exterieur	15
4.2.2	Constructie	15
4.2.3	Interieur	15
4.3	Waarderingsplattegronden	17
Hoofdstuk 5	Conclusies	19
Colofon		21



Afbeelding 1 – kaart met de ligging van gemeente Weesp ten opzichte van Amsterdam (afbeelding: Google Maps).



Afbeelding 2 – ligging van de St. Laurentiuskerk aan de Herengracht, gezien vanuit het zuiden (afbeelding: Bing Maps).



Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Algemene gegevens

In de bouwhistorisch verkenning (versie: 17-03-2015) is door Hylkema Consultants onderzoek verricht naar de St. Laurentiuskerk te Weesp. In het bijgaande stuk treft u de aanvullende bouwhistorische verkenning aan naar de bijbehorende pastorie en achtergelegen tuin.

Project: Pastorie St. Laurentiuskerk (inclusief tuin)

Projectnr.: 0397

Adres: Herengracht 17

1382 AE WEESP

Gemeente: Weesp

Kad. gemeente: Weesp

Kad. sectie/nr.: A/2122 (pastorie) en A/4725 (tuin)

Monument: gemeentelijk **Nr.:** G 0700-04

De tuin wordt niet benoemd in de redegevende omschrijving en heeft geen aparte monumentennummer.

1.2 Plan van Onderzoek

Een bouwhistorische verkenning is, zoals de naam al aangeeft, een verkennend onderzoek naar de historische opbouw van de pastorie en tuin. Binnen de kaders van het onderzoek worden ter plaatse de zichtbare onderdelen bekeken en beoordeeld naar materiaalgebruik en constructiewijze, om vervolgens tot een samenhangende interpretatie te komen van de te vermoeden bouwgeschiedenis. Daarnaast is (beperkt) brononderzoek uitgevoerd in ondermeer:

- De bouwarchieven van het Bisschoppelijk Adviesbureau Bouwzaken te Haarlem,
- Regionaalhistorischcentrum Vecht en Venen,
- (digitale) Kranten archieven,
- Historische bouwkundige tijdschriften zoals 'de opmerker' of 'bouwkundige bijdragen',
- watwaswaar.nl,
- National archief te Den Haag,
- Dotkadata (historische luchtfoto's)



Afbeelding 3 – circa 1825, kadastrale minuut met de locatie van de Laurentiuskerk omcirkeld. De kerk heeft een voorloper gekend van een schuilkerk uit 1793 (afbeelding: watwaswaar.nl).



Afbeelding 4 – circa 1825, uitsnede uit de kadastrale minuut. Op de kaart is de huidige contour van de kerk geprojecteerd. Te zien is dat de rechter zijgevel en de achtergevel zijn gefundeerd op de oude Achterherengracht en de watergang die in verbinding stond met de Herengracht. Waarschijnlijk heeft deze omstandigheid te maken met de huidige funderingsproblemen (afbeelding: watwaswaar.nl).



Hoofdstuk 2 Bouwgeschiedenis

2.1 *Stedenbouwkundige ontstaansgeschiedenis*

De pastorie is gelegen aan de Herengracht 17, links naast de R.K. Laurentiuskerk. Deze gracht ligt binnen de historische contouren van de vestingstad Weesp, waarvan de geschiedenis teruggaat tot 1355 toen Weesp stadsrechten kreeg. In de 17^{de} eeuw werd gestart met de aanleg van vernieuwde vestingwerken, waarvan nog vier bastions en de forten Ossenmarkt en Uitermeer resteren. Aan het eind van de 19^{de} eeuw, in 1892, ging Weesp onderdeel uitmaken van de Stelling van Amsterdam. In 1959 werd Weesp als vestingstad opgeheven.

2.2 *Bouwgeschiedenis*

De pastorie is in 1883 gebouwd, zeven jaar nadat de kerk was gerealiseerd en vier jaar na het overlijden van Theo Asseler (1823-1879), de architect van de kerk. Wie de architect van de woning is wordt niet in de archieven vermeld. Het bouwjaar is herleid uit twee gevelstenen. De eerste boven in de voorgevel en een tweede rechts naast de entree met hierop de tekst:

DE EERSTE STEEN IS GELEGD
18 MEI 1883
DOOR DEN ZEER EERWAARDEN HEER
G.G.HONIG,
SEDERT 2 JULI 1872
PASTOOR DEZER PAROCHIE

Overeenkomstig de contemporaine architectuurfilosofie is de functie als woning leidend geweest voor architectuurstijl. In plaats van de kerkelijke neogotiek is gekozen voor de renaissance vormtaal. Deze werd samen met het eclecticisme veelvuldig toegepast voor de negentiende-eeuwse woonvilla's. De verbinding met de kerk is al te zien op oud beeldmateriaal en overeenkomstig de detaillering mogelijkerwijs uit dezelfde bouwperiode. Aanvankelijk was de hier achterliggende ruimte als kerkenkamer in gebruik en werd in 2001 gerenoveerd en ingericht als dagkapel. De ruimte is opgenomen in de bouwhistorische verkenning van de kerk en wordt daarom in dit onderzoek verder buiten beschouwing gelaten.

De huidige bouwmassa, inclusief de tuinmuur, dateren uit de oorspronkelijke bouwperiode. De bijkeuken, links aan de woning dateert uit een iets latere fase gezien het vloerniveau en aanpassing in de tuinmuur.



Afbeelding 5 - voor 1900 met hierop te zien de Laurentiuskerk zonder toren en links aangebouwd de pastorie (afbeelding: gemeentearchief 03856).



In de archieven is geen informatie gevonden over de inrichting van de tuin. De enige vermelding over het terrein komt uit het oorspronkelijk bestek van de kerk. Hierin werd de aannemer gesommeerd een kalkoven te plaatsen op het terrein. Mogelijk is dit in 1883 ook het geval geweest. Met uitzondering van gemetselde kas, achter op het terrein, zijn de gebruikte materialen zoals stoeptegels en gewassen grindtegels vermoedelijk niet ouder dan 1960.

2.3 *Verbouwing/restauratie*

Eind 2002 verbouwt architectenburo Galesloot te Weesp de pastorie. De buitenwanden worden geïsoleerd en de gevelopeningen worden voorzien van dubbel glas. Ook het (historische) interieur wordt deels vervangen of verwijderd. Op de begane grond is de keuken en berging aangepast ter verruiming van het aantal toiletten. Op de verdieping komen nieuwe wanden en extra natte cellen. Onder de kap op zolder verdwijnen alle zolderkamertjes.

Extern beperkt de restauratie zich tot nieuw voegwerk en herstel van de trapgevel aan de achterzijde. De golfplaten van het serredak worden vervangen door geïsoleerd veiligheidsglas.



Afbeelding 6 – zicht op pastorie en naastgelegen Laurentiuskerk. Op de voorgrond de Herengracht, links de Kerklaan.



Afbeelding 7 – achtergevel van pastorie en (rechts) de latere bijkeuken.



Hoofdstuk 3 Bouwhistorische beschrijving

3.1 *Context/situering*

De pastorie ligt links van de Laurentiuskerk op een rechthoekig kavel (perceel A/4725) dat in lengterichting haaks aansluit op de Herengracht. De pastorie is voorzien van een eigen perceelnummer kerk (A/2122), evenals de achtergelegen tuinen (A/2123). Het gebouw springt terug uit de erfgrans waardoor het een grote voortuin heeft.

3.2 *Bouwmassa/structuur*

De pastorie heeft vier bouwlagen (inklusief keldertje en zolder) voorzien van een omlopende mansardekap met een nokhoogte van circa 12,5 meter. De plattegrond van de pastorie is nagenoeg vierkant (circa 11 x 11 m) en voorzien van drie beuken. In de linker- en rechterbeuk bevinden zich de ruimten. In het smalle middenbeuk is van voor- tot achtergevel de gang gesitueerd. Halverwege de linker beuk worden de verdiepingen ontsloten door een houten bordestrap. In het laatste stukje van deze breuk is onder de keuken en herentoilet een kleine kelder gesitueerd.

Op de begane grond, links van de woning, is een bijkeuken aangebouwd en aan de achterzijde, in verlengde van de rechterbeuk, een serre.

3.3 *Constructie*

De omlopende mansardekap is voorzien van een zogenaamde Hollandse spantconstructie. Deze draagt de krachten af via de vier buitengevels. Aanmerkelijk is dat de vloeren zijn opgebouwd uit enkelvoudige balklagen die evenwijdig liggen aan de voor- en achtergevel. De binnenwanden van de gang en trappenhuis zullen hierdoor een dragende functie hebben. De fundering van de kerk bestaat uit dubbele houten palen met kespen waaruit aangenomen mag worden dat dit ook bij de pastorie van toepassing is.

3.4 *Exterieur*

Het gevelmetselwerk bestaat uit donkere baksteen in kruisverband en krijgt zijn horizontale gelding door witgeschilderde speklagen. De linker beuk met een breedte van circa 5 m is zowel aan de voor-, zij- als achtergevel voorzien van een trapgevel. De midden- en rechterbeuk liggen in hetzelfde vlak; dit vlak risaleert ten opzichte van de linker beuk. Deze geveldelen worden aan de bovenzijde afgesloten door een gootlijst.

Alle gevels zijn voorzien van T-schuifvensters met ontlastingsbogen. In de dakvlakken zijn kleine dakkapellen aanwezig. De mansardekap en zadeldaken (ter plaatse van de dakkapellen en trapgevels) hebben een maasdekking van leien.



Afbeelding 8 – op diverse plaatsen zijn oorspronkelijke interieurafwerkingen (lambrisering, schouw, pafond, ensuite-indeling) aanwezig.



Afbeelding 9 – wandschildering van Pieter van Velzen in het trappenhuis.



3.5 *Interieur*

Zowel de wanden als plafonds in de pastorie bestaan uit wit geschilderd stucwerk. De plafonds van de oorspronkelijke kamers zijn voorzien van 19e eeuwse stukornamenten. Op de wand in het trappenhuis is een wandschildering aanwezig van Pieter van Velzen uit 1947. Deze Weesper heeft eveneens de zeven vensters rondom het koor in de kerk gemaakt. Op de vloeren in de verkeersruimten op de begane grond zijn wit grijze marmeren platen (Bianco Carrara) aangebracht. De verblijfsruimten hoofdzakelijk met later aangebrachte tapijten. De houten bordestrap is voorzien van een houten geprofileerde trappaal en geprofileerde balusters.

Het overgrote deel van de binnendeuren en kozijnen kunnen, gezien de profileringen, gedateerd worden uit de oorspronkelijke bouwperiode. Ook andere details zoals geëst glas in de vestibule, deurknoppen, vaste kasten en ensuitedeuren zijn te herleiden naar de oorspronkelijke bouwfase.

De eerste verdieping van de pastorie wordt in de huidige situatie bewoond en was niet toegankelijk tijdens het onderzoek.

3.6 *Tuin*

De tuin achter de kerk en pastorie wordt voornamelijk afgesloten door stenen afscheidingen en belendingen. Ter plaatse van de Kerklaan is een gemetselde tuinmuur voorzien van ezelsrug. Gezien het metselwerk dateert deze mogelijk uit de oorspronkelijke periode. De overige afscheidingen zijn voornamelijk opgebouwd uit betonpalen met betonnen schuttingplaten die pas na de tweede wereldoorlog in Nederland in productie kwamen¹. Daarnaast zijn diverse openingen tot belendende percelen.

Het gedeelte links naast de kerk en sacristie en achter de pastorie is bestraat met stoeptegels in formaat 30 x 30 cm. De rest van de tuin is voorzien van een gazon met groentetuintjes. Bij deze zijn gebruik gemaakt van 30 x 30 cm stoeptegels en gewassen grindtegels² voor borders en looppaden. Er zijn tot op heden geen archief gegevens of luchtfoto's gevonden die uitsluitel kunnen geven over een historische tuininrichting.

¹ Bron: BOT, P; Vademecum historische bouwmaterialen, installaties, en infrastructuur; p 360 (MBI-betonsteen).

² Ook deze materialen kunnen niet uit de oorspronkelijke tijd dateren en zijn van een veel recentere periode. Bron: BOT, P; Vademecum historische bouwmaterialen, installaties, en infrastructuur; p 567/569 (bestrating).



Afbeelding 10 - foto van de tuin achter pastorie en kerk. De tuinaanleg kent geen bijzondere inrichting die refereert naar bepaalde symboliek.



Afbeelding 11 – gedeelte van de tuin is ingericht als moestuin. Bestrating bestaat uit betonnen tegels van 30x30 cm.



Hoofdstuk 4 Waardestelling

4.1 Inleiding

Bij het formuleren van een waardestelling wordt gebruik gemaakt van de terminologie als toegepast bij de Richtlijnen voor Bouwhistorisch Onderzoek (2009). Gelet op de status als gemeentelijk monument is gekozen voor een interne waardestelling, waarin het relatieve belang wordt bepaald van onderdelen en aspecten van een bouwwerk of structuur door ze te benoemen als hoge, positieve of indifferente monumentwaarden.

Bij een hoge monumentwaarde is sprake van de kern van het monument; een positieve monumentwaarde heeft betrekking op de kwaliteiten die de karakteristiek ondersteunen; en bij een indifferente monumentwaarde is er sprake van latere toevoegingen die geen of zelfs een negatieve invloed hebben op het monument. Bij de hoge waarde is behoud noodzakelijk, bij de positieve waarde is behoud wenselijk. Onderdelen met indifferente waarde hoeven niet behouden te blijven, weghalen heeft soms een positief effect op de kwaliteiten van het monument.

4.2 Interne waardestelling

4.2.1 Exterieur

Het exterieur van de **pastorie** is gaaf aanwezig en bestaat geheel uit de bouwtijd 1883. Aan die bouwfase is in principe een hoge monumentwaarde toegekend. De toegepaste architectuurstijl en materialen zijn echter niet onderscheidend van andere eind 19^{de} eeuwse herenhuizen of villa's. De monumentwaarde is dan ook vooral gelegen in de gaafheid van het object. Ook de serre dateert gezien de profileringen uit de oorspronkelijke bouwperiode en heeft daarom een hoge waarde. De bijkeuken is een iets latere toevoeging en ondersteunt het karakter van de woning op positieve wijze.

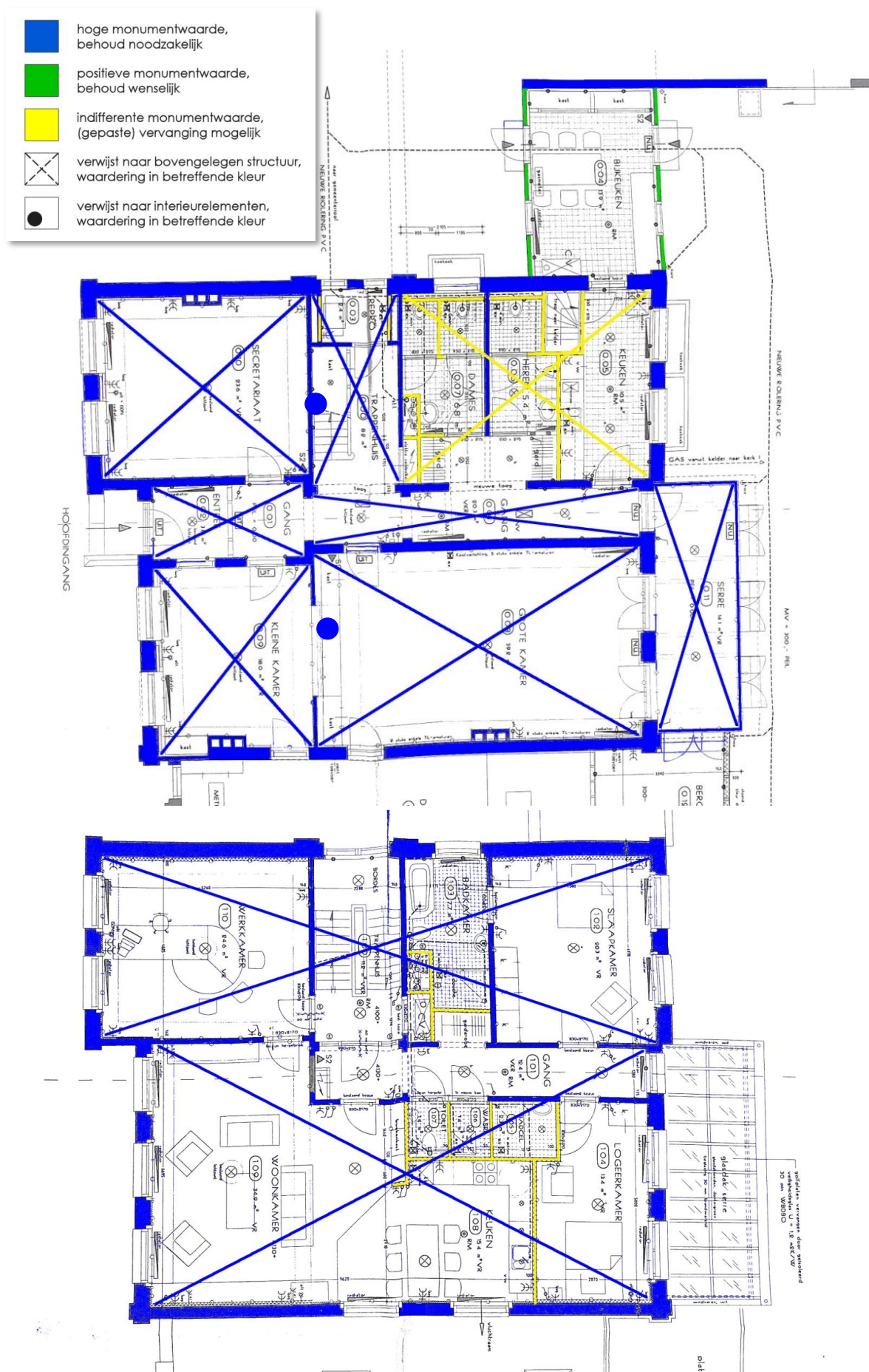
Gezien de toegepaste materialen in de **tuin** lijkt hier geen sprake van een duidelijke historische inrichting. Het open karakter van de tuin is inmiddels sterk aangetast door de uitbreiding van de sacristie en grote houten berging.

4.2.2 Constructie

De historische constructie van de pastorie is nagenoeg geheel intact en is daarmee een onderdeel van het monument. Ook hier geldt dat de toegepaste constructie traditioneel van opzet is en geen bijzondere of vernieuwende elementen bevat.

4.2.3 Interieur

Het interieur uit de bouwtijd is grotendeels aanwezig. Deze zijn dermate gaaf gebleven dat deze een hoge monumentale waarde bevatten. Op de begane grond en eerste verdieping zijn in de 21^{ste} eeuw diverse aanpassingen gedaan en zijn van indifferente waarde.



Afbeelding 12 – waardestellingsrepresentatietekening van begane grond (boven), verdieping en zolder (rechter pagina) van de pastorie. Plattegronden zijn gericht op het westen.

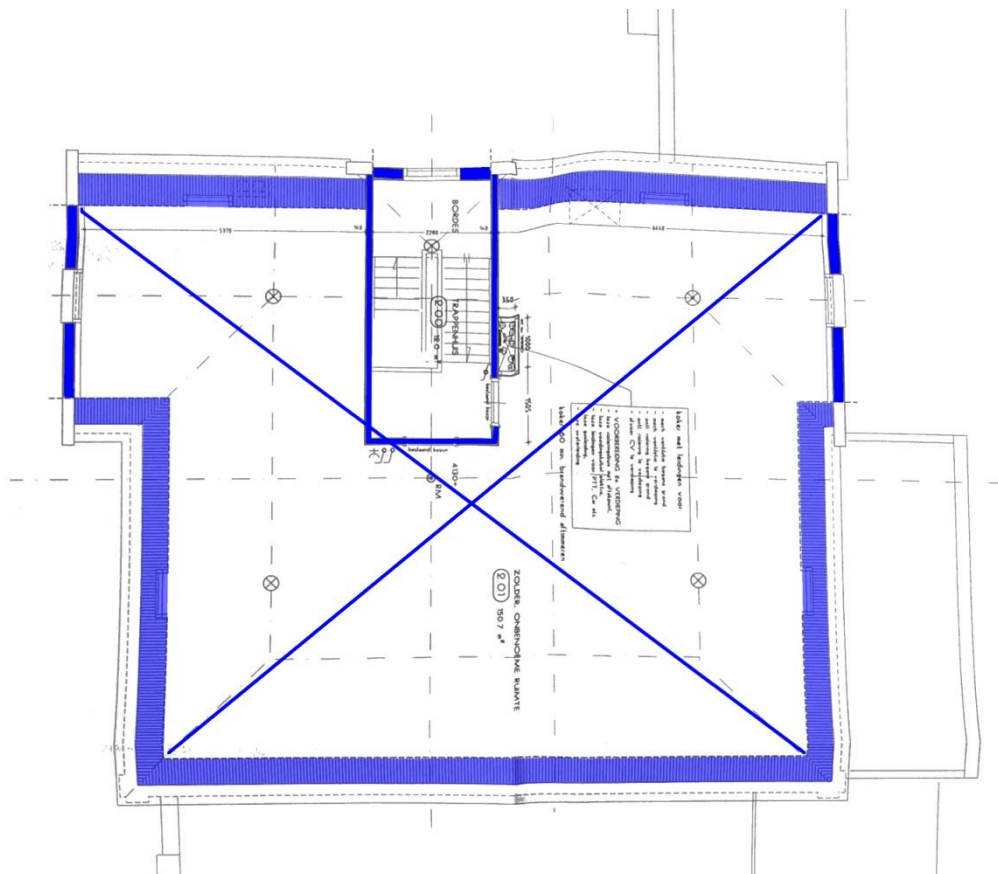


4.3 Waarderingsplattegronden

Bij de waarderingsplattegronden is voorgaande tekst samengevat in tekening waarbij een kleurcodering is gehanteerd: blauw voor de hoge monumentwaarden, groen voor de positieve monumentwaarden en geel voor de onderdelen die als indifferënt zijn gewaardeerd.

Drie onderdelen zijn nader gewaardeerd voor het interieur:

- met een hoge waarde (blauw) de oorspronkelijke vaste kasten en ensuite-deuren;
- met een hoge waarde (blauw) de muurschildering van P. van Velzen in het trappenhuis;
- en met een hoge waarde (blauw) het trappenhuis zelf.





Hoofdstuk 5 Conclusies

Op basis van de resultaten van de bouwhistorische verkenning kan worden vastgesteld dat de pastorie behorende bij de vm. RK Kerk van de H. Laurentius Parochie van hoge monumentale waarde is. De toegepaste materialen en technieken, evenals de gehanteerde architectuurstijl, zijn niet bijzonder echter is de gaafheid van het woonhuis groot. De indeling van het interieur van de pastorie onderscheidt op enkele plekken van een 'standaard' 19^{de} eeuwse villa zoals de plaats van de ensuite-deuren.

Het isoleren van het pand in 2003 is met veel respect uitgevoerd voor detailleringen uit de oorspronkelijke bouwperiode waardoor de monumentale waarde bewaard is gebleven.

Helaas zijn er van de oorspronkelijke bouwperiode geen gegevens gevonden. Het is daarom niet duidelijk wie de architect is van dit pand. De twee gevelstenen in de voorgevel geven de datum 1883 aan en ook vrijwel alle toegepaste materialen zijn te dateren naar eind 19^{de} eeuw.

De tuin is als open ruimte om de kerk en pastorie altijd aanwezig geweest echter nooit publiekstoegankelijk zoals de oorspronkelijke tuinmuur suggereert. De groten houten schuur en uitbreidingen van de sacristie hebben deze ruimte al grotendeels ingenomen. Hoe de tuininrichting in de oorspronkelijke periode is geweest is niet bekend. Mogelijk is er een kleine groentetuin aanwezig geweest echter valt dit meer te verwachten bij een kloostertuin dan van een pastorie. Ook de toegepaste materialen duiden op een latere indeling, dan wel aanpassing waardoor het zeer aannemelijk is dat de inrichting van de tuin niet historisch waardevol is.

Voor het uitvoeren van aanvullend bouwhistorisch onderzoek bestaat op dit moment geen directe aanleiding. Voorafgaand aan het schilderen van houten onderdelen van gevels of gevelopeningen is kleurhistorisch onderzoek aan te raden, zodat aan de hand van dergelijk onderzoek een kleurstelling kan worden bepaald en het historische karakter kan worden versterkt.

Hylkema Consultants BV,
R. Boter.



HYLKEMA
CONSULTANTS

ERFGOED | RESTAURATIE
BELEID | HERONTWIKKELING
FINANCIERING | ONTWERP

Colofon

Opdrachtgever

Van Vliet/Van Wijnen
p/a de heer C. van Vliet
Postbus 331
1380 AH WEESP

Omschrijving project

Naam:	Laurentiuskerk te Weesp
Projectnummer:	0397
Type onderzoek:	Aanvullende bouwhistorische notitie over pastorie en tuin

Versie:	[28-04-2015]
---------	--------------

Opdrachtnemer

Hylkema Consultants BV
Contactpersoon: R. Pince van der Aa
Auteur: R. Boter
Doelenstraat 20
3512 XJ UTRECHT
T. 030-232 8866
<http://www.hylkemaconsultants.nl>